

РОЗДІЛ 7

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

УДК 343.9:343

КРИМІНОЛОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ВАНДАЛІЗМОМ

CRIMINOLOGICAL PROPHYLAXIS OF CRIMES CONNECTED WITH VANDALISM

Бочарова К.А.,
аспірант кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Стаття присвячена розробленню заходів кримінологічної профілактики злочинів, пов'язаних з вандалізмом, їх аналізу та можливості застосування у вітчизняній превентивній діяльності. З урахуванням наукових доробок у сфері запобігання злочинності та особливостей досліджуваних злочинів запропоновані заходи було поділено на профілактику випередження, обмеження, усунення та захисту.

Зазначено, що важливість вивчення вандалізму та злочинів, пов'язаних з ним, а також розроблення заходів його запобігання зумовлені тим, що дії вандалів та наслідки їхньої протиправної діяльності спричиняють серйозні матеріальні збитки, псують естетичний вигляд інфраструктури населених пунктів та викликають суспільне обурення.

Доведено, що комплексність реалізації та застосування запобіжних заходів уповноваженими органами у взаємодії з громадськістю стане ефективним механізмом впливу на явища та процеси, що породжують вандалізм, а також сприятиме зменшенню кількості скоєння злочинів, пов'язаних з ним.

Ключові слова: вандалізм, злочини, пов'язані з вандалізмом, запобігання вандалізму, кримінологічна профілактика, запобігання злочинності.

Стаття посвящена разработке мер криминологической профилактики преступлений, связанных с вандализмом, их анализу и возможности применения в отечественной превентивной деятельности. С учётом научных разработок в сфере предупреждения преступности и особенностей исследуемых преступлений предложенные меры были сгруппированы на профилактику опережения, ограничения, устранения и защиты.

Указано, что важность изучения вандализма и преступлений, с ним связанных, а также разработка мер его предупреждения обусловлены тем, что действия вандалов и последствия их противоправного поведения вызывают серьёзные материальные последствия, портят эстетический вид инфраструктуры населённых пунктов и порождают общественное возмущение.

Доказано, что комплексность реализации и применения превентивных мер уполномоченными органами во взаимодействии с общественностью станет эффективным механизмом влияния на явления и процессы, которые порождают вандализм, а также будет способствовать уменьшению количества совершаемых преступлений, связанных с ним.

Ключевые слова: вандализм, преступления, связанные с вандализмом, предупреждение вандализма, криминологическая профилактика, предупреждение преступности.

Modern vandalism and the crimes connected with it are widespread manifestations nowadays. The consequences of people's actions who make destructions in public places require neither only social reaction, nor also a comprehensive combating work of crime prevention subjects in all areas where such unlawful actions are manifested.

The importance of vandalism studying and developing the measures of its prevention are due to the fact that the actions of the vandals and the consequences of their illegal activities cause serious material damage, spoil the aesthetic appearance of the infrastructure of inhabited tails, and also cause public indignation.

The purpose of the article is to develop conceptual measures of criminological prevention of vandalism crimes, their analysis, as well as ways of implementation and implementation of domestic preventive activities.

It is important to reduce the level of committed crimes connected with vandalism, timely prevention of the emergence and spread of criminal phenomena that can determine the crime. Preventive measures of vandalism are included: 1) the creation of conditions to reduce the possibility of destruction, dismantling and removal of objects or structures through the use of more durable metals and materials, as well as change their architectonics; 2) improvement of facade coverings in order to complicate or prevent imposing unauthorized inscriptions or images on them; 3) the allocation of special places for the coloring of architectural elements and elements of urban infrastructure (large facades of buildings, fences, deaf walls, elements of bridges, construction trusses, pillars, etc.); 4) use of technical means and facilities in the protection of public order; 5) improvement of public transport logistics; 6) raising the level of legal consciousness of citizens; 7) improvement of the legal regulation of relations, which negatively affects the determination complexes of the investigated crime, as well as the criminalization of acts related to vandalism; 8) cultural, informational and educational work with the population; 9) administrative supervision of persons released from places of imprisonment convicted of crimes connected with vandalism.

The main task of criminological prophylaxis for crimes connected with vandalism is to prevent the emergence and development of determination complexes of these crimes, minimize their impact on social phenomena and processes, their limitation and elimination, as well as timely response to the formation and development of individual criminal behavior. Activities on the implementation and enforcement of preventive measures by the competent authorities in their interaction with the public will become an effective mechanism for influencing the phenomena and processes that generate vandalism, as well as reducing the number of related crimes.

Key words: vandalism, crimes, connected with vandalism, vandalism prevention, criminological prophylaxis, crime prevention.

Сучасний вандалізм та злочини, пов'язані з ним, є поширеними проявами сьогодення. Наслідки дій осіб, що вчиняють руйнівні дії у громадських місцях, вимагають не лише соціальної реакції, а й комплексної превентивної

роботи суб'єктів запобігання злочинності у всіх сферах, де проявляються такі протиправні дії.

Запобігання злочинності – визначальний елемент предмета кримінології, оскільки саме теорія та практика запо-

бігання злочинності на різних рівнях соціальної реакції є тим стрижневим складником науки, якій підпорядковане будь-яке кримінологічне дослідження. Адже саме вдосконаленню чинних та розробленню нових заходів запобігання та протидії злочинності підпорядкований науковий пошук у кримінології. Проте серед усіх рівнів та видів запобігання злочинності з урахуванням особливостей та різноманітності форм сучасного вандалізму та злочинів, пов'язаних з ним, найефективнішою вбачається кримінологічна профілактика, заходи якої спрямовуються на передзлочинну поведінку та обставини, що її зумовлюють.

Питанням запобігання злочинності присвячені монографії та інші наукові роботи таких учених, як: Ю. М. Антонян, О. М. Бандурка, С. В. Бородін, В. В. Голіна, І. М. Даньшин, О. М. Джуца, А. П. Закалюк, В. М. Кудрявцев, О. М. Литвак, О. М. Литвинов, С. Ю. Лукашевич та ін. Заходи запобігання вандалізму в загальному вигляді були досліджені лише О. М. Бандуркою та А. Ф. Зелінським крізь призму аналізу причин та умов, що породжують цей вид злочинності.

Важливість дослідження вандалізму та розроблення заходів його запобігання пов'язана з тим, що дії вандалів та наслідки їх протиправної діяльності спричиняють серйозні матеріальні збитки, псують естетичний вигляд інфраструктури населених пунктів, а також викликають суспільне обурення.

Метою статті є розроблення концептуальних заходів кримінологічної профілактики злочинів, пов'язаних з вандалізмом, їх аналіз, а також шляхи реалізації та впровадження у вітчизняну превентивну діяльність.

Кримінологічна профілактика – це напрям спеціального кримінологічного запобігання, який охоплює у собі різноманітні за характером, змістом, сферою застосування, метою і методами заходи, що здійснюються державними органами, громадськими організаціями, трудовими колективами, громадянами із випередження, виявлення, обмеження та усунення криміногенних явищ і процесів, безпосередньо пов'язаних зі скоєнням злочину [1, с. 35]. Головні аспекти профілактики злочинів – це запобігання певним формам людської діяльності. З урахуванням того, що особистість відіграє активну роль у генезисі злочинної поведінки, профілактичний вплив необхідно здійснювати не лише на зовнішні фактори, які впливають не тільки на особистість та її свідомість, а й на її саму [2, с. 52].

На етапі профілактичної діяльності об'єктом запобіжного впливу є сформована суспільно неприйнятна спрямованість особистості, яка проявляється в антисуспільних проявах та правопорушеннях, але формування криміногенної спрямованості тільки розпочинається та поки що не проявляється у кримінальній мотивації [3, с. 330]. Вживання профілактичних заходів на стадії формування такої мотивації є діяльністю щодо мінімізації впливу криміногенних явищ і процесів, недопущення розповсюдження їхньої шкідливої дії на свідомість, а також захисту людей, матеріальних і духовних цінностей та благ від потенційних злочинних посягань. Це своєчасне застосування заходів щодо перешкоджання впливу небажаних явищ та процесів, подій, відносин тощо.

Профілактика приділяє увагу тим сферам життєдіяльності людей, в яких можлива поява криміногенних об'єктів. Вона виступає в системі спеціально-кримінологічного запобігання злочинності як початковий етап впливу на ті чи інші можливі криміногенні об'єкти, які проявили в об'єктивній реальності низку ознак, що свідчать про їх зв'язок з детермінантами злочинності та зі злочинністю на різних її рівнях. Від встановлення таких об'єктів залежить характер і спрямованість профілактичних запобіжних заходів. Аналіз та конкретизація цих криміногенних явищ з метою випередження подібних об'єктів мають здійснюватися компетентними науковцями і підготовленими працівниками державних органів [4, с. 25–26].

Важливе значення для зниження рівня скоюваних злочинів, пов'язаних із вандалізмом, має своєчасне випередження виникнення та поширення криміногенних явищ, які можуть детермінувати або детермінують вказану злочинність. До профілактичних заходів випередження проявів вандалізму можна віднести: 1) створення умов задля зменшення можливості для руйнування, демонтажу і вилучення об'єктів чи конструкцій за рахунок використання більш міцних металів та матеріалів, а також зміна їх архітекtonіки; 2) удосконалення фасадних покриттів з метою ускладнення або унеможливлення нанесення на них несанкціонованих написів чи зображень;

3) відведення спеціальних місць для розмальовування архітектурних елементів та елементів містобудівної інфраструктури (великі фасади будівель, паркани, глухі стіни, елементи мостів, будівельних ферм, стовпів тощо); 4) використання технічних засобів і можливостей в охороні громадського порядку;

5) удосконалення логістики громадського транспорту; 6) підвищення рівня колективної правосвідомості громадян; 7) удосконалення правового регулювання відносин, які негативно впливають на детермінаційні комплекси досліджуваної злочинності, а також криміналізація діянь, пов'язаних з вандалізмом; 8) культурно-виховна та інформаційно-просвітницька робота з населенням; 9) здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі, що були засуджені за злочини, пов'язані з вандалізмом.

Зміна особливостей виготовлення та реконструювання об'єктів, на які посягаються злочинці також позитивно впливатиме на мінімізацію злочинних проявів, що охоплюють у собі ознаки вандалізму. До таких особливостей перебудови об'єктів можна віднести виготовлення елементів благоустрою населених пунктів, пам'ятників, споруд, релігійних святинь та інших об'єктів культурної, історичної та археологічної спадщини з більш важких сплавів металів, переробка конструкції у монолітнішу, зменшення кількості дрібних металевих елементів, ускладнення можливості їх демонтажу без спеціальних знарядь та інструментів. На думку А. С. Скороходової, необхідно намагатися змінити конструкцію так, аби її пошкодження чи знищення доставляло найменше задоволення [5].

Діяльність з удосконалення фасадних покриттів будинків та споруд сприятиме зменшенню кількості малюнків на написів на стінах, огорожах та інших елементах міської інфраструктури. Наприклад, з профілактичною метою для боротьби з малюнками та написами доречно буде робити поверхні металевими, ребристими та нерівними [5]. Виконання оздоблювальних робіт з урахуванням зазначених рекомендацій частково зупинить появу графіті у населених пунктах, оскільки нерівність, ребристість поверхні суттєво збільшує витрату матеріалів для малювання, що, своєю чергою, робить такі протиправні дії високовартісними. Металеві оздоблення територій та елементів благоустрою міста створюють деякі труднощі для злочинця, адже існують особливості нанесення фарби на металеві поверхні, яких вочевидь особа не буде дотримуватись у вуличних умовах, що в подальшому призведе до втрати її стійкості та ускладнить нанесення.

Для зменшення кількості графіті та наруги над об'єктами необхідно відводити спеціальні місця для розмальовування. У світі вуличне мистецтво давно не є чимось новим, на відміну від України, яка поки що до таких розмальовувань звикає. Міста борються за звання столиці стріт-арта, створення стінописів підтримує місцева влада та великий бізнес. Таке мистецтво прикрашає вулиці, відкриває перспективи для інвестицій, допомагає запобігати злочинності [6]. Все частіше тематичні малюнки почали з'являтися на вулицях України. Слід підтримати позицію місцевої влади про відведення спеціальних місць для розмальовування, оскільки це надасть можливість «вуличним

митцям» перефокусувати свої наміри на виконання певного завдання щодо благоустрою вулиць, а не здійснювати несанкціоновані написи і малюнки на випадково вибраних ними місцях.

Реалізація такого заходу профілактики злочинів, пов'язаних з вандалізмом, буде мати лише позитивні результати. Здійснення яскравого оздоблення населених пунктів сприятиме зменшенню громадської напруги через постійно наявні пошкодження, покращенню соціальної атмосфери та настрою, а також переспрямуванню наміру вуличних художників від протиправного до законного.

Здійснення запобігання вандалізму, на думку О.М. Литвака, можливе переважно технічними засобами [7, с. 76]. Освітлення дворів, під'їздів, парків та інших громадських місць у нічний час, зменшення кількості тупикових ділянок вулиць знижують можливості порушень громадського порядку, пошкодження, знищення, псування майна чи наруги над ним.

В.І. Шакун зазначає, що менша кількість злочинів вчиняється там, де, на думку потенційних злочинців, місце злочину занадто проглядається. Кращий огляд місцевості може забезпечити належне конструювання навколишнього середовища. Наприклад, приміщення та входи до них, місця спільного користування, громадські парковки, майданчики для дозвілля та пішохідні доріжки мають добре проглядатися задля зменшення можливості злочинцю сховатися або бути поміченим [8, с. 154]. Такі заходи можуть викликати у порушника відчуття остраху через можливість бути поміченим під час злочинного посягання. Застосування технічних засобів та можливостей у місцях, де найчастіше вчиняються такі злочини та збираються особи, схильні до правопорушень, що охоплюють у собі ознаки вандалізму, створять додаткові перешкоди для прийняття рішення скоїти злочин, оскільки очевидність для вандалів має велике значення, адже вона створює перешкоду для реалізації протиправних дій.

Сучасні економічні умови породжують нові вимоги та потреби мешканців міст, які спонукають до структурних та функціональних змін у цих містах. За таких обставин важливим є розвиток міської логістики як інструменту підвищення якості життя мешканців, що призведе до ефективного обслуговування жителів і розвитку міста [9, с. 214]. Крім цього, удосконалення транспортного обслуговування з урахуванням потреб громадян, появи нових районів та об'єктів у населених пунктах також можуть отримати позитивні результати у запобіганні злочинам, пов'язаним з вандалізмом. Розвиток міської забудови та інфраструктури, розгалужена система громадського транспорту сприятимуть тому, що більшість зазначених об'єктів перебуватиме в зоні постійного освітлення, контролю та уваги з боку територіальних громад та працівників транспортних компаній. А це, зважаючи на результати вивчення кримінальних справ, за яких більшість злочинів, пов'язаних з вандалізмом, вчиняється в умовах непомітності (у темний період доби, за відсутністю свідків та у малолюдних місцях), сприятиме зменшенню практичних можливостей їх вчинення.

Формування колективної правосвідомості є важливим етапом запобіжної діяльності злочинів, пов'язаних з вандалізмом. За результатами власного дослідження причин латентності вказаних злочинів встановлено, що 7% свідків готові повідомляти про скоєні злочини за умови надання їм матеріальної винагороди за вказану інформацію. На нашу думку, матеріальне стимулювання свідків щодо викриття злочинів буде мати позитивні результати, оскільки у громадян виникатиме певна зацікавленість у виявленні порушника, а також у суспільстві знизиться культура відсторонення від викривної діяльності злочинців та розвинеться співпраця із правоохоронними органами. Розуміння і можливість реалізації прав і свобод людини є важливим елементом правосвідомості. Для оптимізації її

розвитку в Україні важливо, щоб кожна людина мала чітке уявлення про право, тоді як держава має спрямовувати свою політику на освітянську діяльність для забезпечення кожного громадянина можливістю поглибити розуміння своїх прав і обов'язків як суб'єкта права і правовідносин [10, с. 249].

Крім цього, діяльність щодо охорони громадських місць, патрулювання вулиць та місць загального відпочинку населення необхідна для зменшення кількості скоюваних злочинів, пов'язаних з вандалізмом. Для запобігання вандалізму необхідно збільшити до необхідних розмірів патрульно-постову службу, а також залучати громадян до охорони громадського порядку [8, с. 75].

Всі ці заходи необхідні для того, щоб намагатися не залишати громадські місця без нагляду тривалий час для перешкодження можливості вчинити будь-які діяння щодо пошкодження, знищення, псування майна чи наруги над ним.

Наявність реально діючого кримінального законодавства стримує переважну частину населення від скоєння злочинів. Воно також становить правову основу запобігання злочинності. Кримінальне законодавство прямо забороняє дії, які зазвичай не є суспільно небезпечними, але входять у коло явищ (умов), котрі можуть полегшити злочинні прояви. Важливим засобом превентивного впливу кримінального законодавства є розширення можливостей прийняття правомірного рішення. Позитивний ефект його норм здійснюється шляхом гальмування та руйнування внутрішніх та зовнішніх причин та умов шляхом випередження їх негативного впливу, а також їх обмеження чи усунення, нормального захисту соціальних цінностей [11, с. 25–26].

Поява діянь, що мають у собі ознаки вандалізму, у кримінальному законодавстві України є необхідним кроком для вживання заходів переслідування підозрюваних, зменшення рівня латентності злочинів, пов'язаних з вандалізмом, та здійснення їх статистичного обліку. Виходячи з цього, доречною є пропозиція щодо доповнення ст. 67 КК України новою обставиною, яка обтяжує покарання (скоєння злочину з вандалістською метою), оскільки це є необхідним задля законодавчого визнання існування вандалізму в Україні, що, своєю чергою, створить окрему групу злочинів, для яких будуть вдосконалюватися та розроблятися нові заходи запобігання, забезпечить введення специфічних слідчих (розшукових) дій щодо розслідування таких злочинів, а також сформується судова практика щодо розгляду таких справ та призначення покарання за подібні злочини.

Неухильне виконання вимог кримінального процесуального законодавства також важливе для здійснення профілактичної діяльності щодо зниження кількості скоєння злочинів, пов'язаних з вандалізмом. Оперативне проведення слідчих дій, своєчасне розкриття злочину, швидка передача матеріалів слідства до суду, а також здійснення ретельного судового розгляду сприятиме зменшенню можливості видозмінення та усунення слідів злочину, зникнення злочинців та винесенню справедливого та індивідуалізованого покарання винним. Зниження соціальної ефективності дії правових норм впливає на свідомість людей. За відсутності поняття про соціально прийнятне чи неприйнятне вирішальним критерієм стає те, що є караним, тобто чи наступить реальне покарання за вчинені протиправні дії [12, с. 219–220].

Сучасні умови життєдіяльності українського суспільства провокують у значній частині молоді (починаючи з підліткового віку) формування специфічних делінквентних поглядів та позицій. Численні соціально-економічні суперечки трансформуються в міжособисті та внутрішньоособисті конфлікти. Вони в умовах низької соціальної ефективності дії правових норм, відсутності соціального та правового виховання й делінквентного настрою, стають центром виникнення протиправних дій, пов'язаних з агресією [12, с. 222].

Збройний конфлікт на Сході України залишає негативний відбиток у свідомості молоді, що може поставити її на злочинний шлях. В.В. Шаблістий наголошує, що в умовах проведення Антитерористичної операції у свідомості молоді формується відчуття всездозволеності та безкарності, для неї є нормальним вирішувати будь-які конфлікти та проблеми за допомогою зброї та насильства. Через відсутність життєвого досвіду, нездатність повністю усвідомлювати та розцінювати реалії життя, особливої уваги потребує моральне виховання таких осіб [13, с. 228]. Вкрай необхідним елементом вдалого здійснення спеціальних заходів запобігання злочинів є проведення роз'яснювальної роботи в школах і навчальних закладах серед неповнолітніх осіб та молодих людей щодо вагомості тих чи інших об'єктів археологічної й культурної спадщини, їх значення для збереження історії та культури рідної держави [14, с. 13–14]. З іншого боку, забезпечення кримінологічної обізнаності населення про прояви вандалізму, шляхи його подолання та реально діючі запобіжні заходи щодо захисту суспільних відносин, на які посягаються злочинці, також справить позитивний ефект на зменшення деструктивних злочинних проявів серед молоді.

У ст. 89 ЗУ «Про Національну поліцію» затверджена можливість реалізації спільних проектів національної поліції та громадськості. Їхня колективна діяльність здійснюється шляхом підготовки та виконання таких проектів, програм та заходів для задоволення потреб населення та підвищення ефективності виконання поліцією покладених на неї завдань. Співробітництво між поліцією та громадськістю проводиться з метою виявлення та усунення проблем, які виникають у процесі поліцейської діяльності, і сприяння застосуванню сучасних методів для підвищення результативності та ефективності такої діяльності [15].

За даними проведеного дослідження серед засуджених осіб, що притягувалися до кримінальної відповідальності, за злочини, пов'язані із вандалізмом, 40% мали незняту чи непогашену судимість, тому до заходів профілактичної діяльності необхідно додати вдосконалення соціальної реабілітації осіб, що були притягнуті до кримінальної відповідальності.

На цей час інститут адміністративного нагляду є застарілим та занадто бюрократизованим. На думку С.І. Скворцова, діяльність, пов'язана з виконанням адміністративного нагляду (контролю) за особами, звільненими з місць позбавлення волі, вимагає заповнення великої кількості документів, які є формальними, вона заважає налагодженню суспільно корисних зв'язків осіб, звільнених з місць позбавлення волі [16, с. 170]. Зокрема, у ст. 2 ЗУ «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі» вказано, що такий нагляд встановлюється з метою запобігання скоєнню злочинів окремими особами, звільненими з місць позбавлення волі, і здійснення виховного впливу на них [17]. Така діяльність обов'язково має бути санкціонована судом (ст. 5 ЗУ «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць

позбавлення волі»), є системою тимчасових примусових заходів нагляду та контролю за поведінкою звільнених осіб, який здійснюється органами внутрішніх справ.

Завершення реформи системи виконання покарань та її відповідність європейським стандартам, реалізація та виконання ЗУ «Про пробачення», гуманізація системи відбування покарання, а також моральне оздоровлення засуджених є необхідними діями для забезпечення проведення ефективної профілактики злочинів, пов'язаних з вандалізмом.

Спеціальне кримінологічне запобігання злочинам, пов'язаним з вандалізмом, необхідно спрямувати на протидію кримінальній субкультурі. Вона приводить до поступового проникнення у життя суспільства, свідомість людей певних елементів кримінальної субкультури, сприяє руйнації здобутків багатотисячолетнього розвитку, занепаду моралі, правовому нігілізму тощо [18, с. 187]. Кримінальна субкультура знаходиться у протиріччі і протистоянні з пануючими у суспільстві соціальними і правовими нормами. Після потрапляння у кримінальну групу і прийняття її субкультури особа позбувається соціальних заборон, а інколи їх порушення схвалюється, а також є однією із норм кримінальної субкультури [19, с. 167]. До того ж «кримінальна субкультура розкріпає ті спонукання, які офіційна культура обмежує, вводить у певні рамки і піддає соціальному контролю» [20, с. 77].

Отже, кримінальна субкультура ґрунтується на тому, що особа ізольовано формується в соціально-психологічному плані у групі зі стійкою системою антисуспільних настанов, цінностей і норм, не сприймаючи (або сприймаючи в перекрученому вигляді) систему цінностей і норм культури і суспільства у цілому [21, с. 59].

Головною небезпекою кримінальної субкультури є вплив її на свідомість осіб, що відбувають покарання у вигляді позбавлення волі, через що йде процес стабілізації антисуспільної настанови з витікаючими з неї наслідками, посилюється її імперативність, тобто проникнення її елементів у побут людей і суспільне життя. Заходи, спрямовані на профілактику цих злочинів, мають включати у собі великий масив дій ідеологічного й культурно-виховного характеру щодо нейтралізації у суспільстві кримінально-субкультурних звичаїв і традицій, зменшення жаргонізмів, зведення до мінімуму негативних стереотипів поведінки у повсякденному житті [22, с. 26–27].

Завданням кримінологічної профілактики злочинів, пов'язаних з вандалізмом, є запобігання виникненню та розвитку детермінаційних комплексів цих злочинів, мінімізація їх впливу на суспільні явища та процеси, їх обмеження та усунення, а також своєчасне реагування на формування й розвиток індивідуальної злочинної поведінки. Активна діяльність щодо реалізації та застосування запобіжних заходів уповноваженими органами у взаємодії з громадськістю стане ефективним механізмом впливу на явища та процеси, що породжують вандалізм, а також сприятиме зменшенню кількості скоєних злочинів, пов'язаних з ним.

ЛІТЕРАТУРА

1. Голина В.В. Кримінологическая профилактика, предотвращение и пресечение преступлений: учеб. пособ. Киев: УМК ВО при Минвузе УССР, 1989. 72 с.
2. Медицький І. Запобігання злочинності: навчальний посібник. Івано-Франківськ, 2008. 231 с.
3. Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3 кн. Київ: Ін Юре, 2007. Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. 424 с.
4. Голина В.В. Запобігання злочинності (теорія і практика): навч. посіб. Харків: Нац. юрид. акад. України, 2011. 120 с.
5. Скороходова А. Вандалізм. URL: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Sociolog/Skoroh/Vandal.php (дата звернення: 08.02.2018).
6. Уличные порядки: все о стрит-арте в Украине. URL: <https://vogue.ua/article/culture/art/strit-art.html> (дата звернення: 24.11.2017).
7. Литвак О.М. Злочинність, її причини та профілактика. Київ: Україна, 1997. 167 с.
8. Шакун В.І. Урбанізація і злочинність: монографія. Київ: Видавництво Української академії внутрішніх справ, 1996. 256 с.
9. Вороніна Р.М. Адаптація найкращого досвіду міської логістики для українських міст (аналіз досліджень та проектів міської логістики країн ЄС). Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Логістика: збірник наукових праць. 2016. № 846. С. 214–221.
10. Черкас М.Є. Чинники та фактори оптимізації правової свідомості. Вісник Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія: зб. наук. пр. 2012. № 3 (13). С. 248–249.